

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุปและวิเคราะห์

การพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงชนบทจากสภาพที่เรียกว่า ค้อยการพัฒนาไปสู่การพัฒนาซึ่งในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านค่านิยมและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อันจะทำให้ชนบทเจริญขึ้นและยังลดความแตกต่างหรือความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทลง แต่ประสบการณ์การพัฒนาชนบทในประเทศไทยซึ่งได้เริ่มอย่างจริงจังเมื่อมีประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2504 จนถึงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 พบว่าวัตถุประสงค์ของแผนก็คือ มุ่งให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการหาทางเพิ่มรายได้ประชาชาติและการเพิ่มมูลค่าร่วมทางด้าน การเกษตรและอุตสาหกรรมในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผน รัฐบาลได้ดำเนินการเร่งรัดการก่อสร้างบริการสาธารณูปโภคในท้องถิ่นชนบทต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นทางหลวง เขื่อน ไฟฟ้า การขนส่ง และการโทรคมนาคม ซึ่งการเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าว รัฐบาลได้ใช้การพัฒนาโดยเน้นโครงการพัฒนาของภาครัฐบาลเป็นส่วนใหญ่โดยมิได้ให้ความสนใจกับการพัฒนาในภาคเอกชนและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นต่าง ๆ แต่อย่างใดเลย ผลจึงปรากฏในภาพรวมว่ามีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจริงแต่ความเจริญเติบโตดังกล่าวกลับกระจุกตัวอยู่ในเมืองและชุมชนใหญ่ได้กระจายไปสู่ชนบทแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อเริ่มแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 รัฐบาลจึงได้ปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทเสียใหม่โดยหันมา เน้นการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมมากขึ้น และองค์กรในการพัฒนาในชนบทมีอยู่หลายองค์กรที่ถูกผลักดันให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมากขึ้น แต่มีองค์กรในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพย.) ที่รัฐบาลได้ผลักดันให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ได้แก่ คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ซึ่งเป็นองค์กรของประชาชนตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 ทั้งนี้รัฐบาลได้ออกระเบียบกำหนดให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท การวางระเบียบให้องค์กรในระดับหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีเหตุผล เนื่องจากองค์กรดังกล่าวซึ่งได้แก่ หมู่บ้านอาสาพัฒนาและ

ป้องกันตนเอง (อพป.) จัดตั้งขึ้นตามหลักการในการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกผู้แทนของตนเข้ามาเป็นผู้ปกครองในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่เป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) คือผู้นำของหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองนั้น ๆ คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองนี้ย่อมรู้ปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการในหมู่บ้านของตนเองได้ดีกว่าคนอื่น เพื่อให้คนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีส่วนในการเสนอแนะปัญหาและโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชนบทในหมู่บ้านของเขาต่อผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาชนบทได้โดยตรง นอกจากนี้รัฐบาลยังสามารถที่จะมอบหมายให้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้มีส่วนทำหน้าที่ในการดำเนินการพัฒนาชนบทได้โดยตรงอีกด้วย เช่น การดำเนินงานตามโครงการอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการคลังในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองก็ให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองดำเนินการโดยตรง

จากการที่รัฐบาลได้ให้ความไว้วางใจและความสำคัญกับหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองและคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับหมู่บ้านในปัจจุบันและมีแนวโน้มว่าต่อไปในอนาคตรัฐบาลคงจะให้ความสำคัญสูงเด่นขึ้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) และระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองดังกล่าวเป็นอย่างไร โดยใช้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง จำนวน 385 คน ในเขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มาเป็นประชากรในการศึกษา

จากผลของการศึกษาพบว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) จำนวน 385 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสถานภาพทางตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 45.7 เป็นเพศชายจำนวน 359 คน คิดเป็นร้อยละ 93.2 มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 เคยเรียนในโรงเรียนจนจบหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 67.8 มีอาชีพเกษตรกรรมจำนวน 313 คน คิดเป็นร้อยละ 81.3 มีรายได้ต่ำกว่า

16,000 บาท/ปี จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 39.7 มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน
 อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพย.) ระหว่าง 16-30 ปี จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ
 38.7 มีสถานภาพในครอบครัวเป็นหัวหน้าหน้าครอบครัว จำนวน 341 คน คิดเป็นร้อยละ 88.6
 ทักษะคิดทางการเมืองกับวิธีการพัฒนาชนบท จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 73.5 ได้รับ
 ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท จำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 79.7 ตลอดจมี
 ส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับสูง จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 31.2 ซึ่งสามารถนำมา
 เทียบเคียงสมมุติฐานที่ตั้งไว้ได้ ดังนี้

1. เพศแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทแตกต่างกัน
 จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
2. อายุแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทแตกต่างกัน
 จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
3. การศึกษาแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทแตกต่าง
 กันจึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
4. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้านแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วม
 ในการพัฒนาชนบทแตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
5. อาชีพแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทแตกต่างกัน
 จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
6. รายได้ของครอบครัวแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 ชนบทแตกต่าง จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
7. สถานภาพในครอบครัวแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 ชนบทแตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
8. สถานภาพทางตำแหน่งแตกต่างกันไม่ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 ชนบทแตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
9. ทักษะคิดทางการเมืองแตกต่างกันไม่ทำให้มีอิทธิพลต่อแนวทางในการพัฒนา
 ชนบทแตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน
10. ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมแตกต่างกันทำให้ระดับการมีส่วนร่วม
 ในการพัฒนาชนบทแตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมุติฐาน
11. ลักษณะการมีส่วนร่วมแตกต่างกันทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท
 แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมุติฐาน

ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ในอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสิ่งที่น่าสนใจ บางประการ คือ

1. สมมุติฐานในการวิจัย จำนวน 11 ประการ ที่ตั้งไว้โดยคาดหมายว่าจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้ระดับของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับเพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน อาชีพ รายได้ สถานภาพทางตำแหน่ง สถานภาพในครอบครัว ทักษะที่มีต่อแนวทางการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ประโยชน์ที่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้รับจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทและลักษณะของการมีส่วนร่วม ปรากฏผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า มีอยู่เพียง 2 ปัจจัยเท่านั้นที่มีส่วนทำให้ระดับของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน คือ

1.1 ปัจจัยเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้รับประโยชน์มากจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ถึงร้อยละ 87.3 ได้รับประโยชน์ปานกลางจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทระดับปานกลางถึงร้อยละ 56.0 และได้รับประโยชน์น้อยจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทถึงร้อยละ 52.2 แสดงให้เห็นว่าในการพัฒนาชนบทนั้นคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองจะได้รับประโยชน์มาก (ดังได้อธิบายมาแล้วในตารางที่ 3.31) และประโยชน์ที่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้รับจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทนั้น แต่ละบุคคลอาจได้รับไม่เท่ากัน ซึ่งประโยชน์บางอย่างคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้รับอาจออกมาในรูปของการพัฒนาชนบทจะทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ได้รับความปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรม และการพัฒนาชนบทจะทำให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น ทำให้บุคคลอื่นรู้จักมากขึ้นและได้รับการยอมรับจากเพื่อนบ้านมากขึ้น กับการศึกษาเข้ามาเป็นคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ ตัวคณะกรรมการกลางฯ เองอาจหวังได้รับประโยชน์ในรูปของการตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามประโยชน์ที่ได้รับนั้น จะมากหรือน้อยเพียงใด หรือจะพอใจกับคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ เพียงใดก็ตามก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ แต่ละบุคคลอีกด้วย

1.2 บัจจัยเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองซึ่งมาจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) นั้น มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทในระดับต่ำร้อยละ 61.4 แต่ขณะเดียวกันคณะกรรมการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่เป็นโดยตำแหน่ง ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ ก็จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาอยู่ในระดับต่ำเช่นกัน ร้อยละ 52.4 แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่มาจาก การเลือกตั้งของราษฎรก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสูงกว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่เป็นโดยตำแหน่ง แสดงว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่มาจาก การเลือกตั้งของราษฎรให้ความสนใจในการพัฒนาชนบทมากกว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่เป็นโดยตำแหน่ง (ดังได้อธิบายมาแล้วในตารางที่ 3.29) ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองจะออกมาในรูปของความสมัครใจที่เข้ามาพัฒนาชนบทเอง เช่น คณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ มีความสมัครใจและความคิดริเริ่มส่วนตัว มีความรู้ความสามารถกับได้รับการยอมรับจากราษฎรในหมู่บ้าน เป็นต้น หรืออาจออกมาในรูปของการชักจูงให้เข้ามา เช่น อาจถูกบังคับ หรือ ถูกชักชวนจากข้าราชการ หรือชักชวนจากบุคคลอื่น ๆ เป็นต้น

1.3 ส่วนบัจจัยอื่น ๆ เช่น เพศ อายุ การศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยในหมู่บ้าน อาชีพ รายได้ของครอบครัว สถานภาพในครอบครัว สถานภาพทางตำแหน่ง ทักษะคติทางการเมืองที่แตกต่างกันไปทำให้ระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทแตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองแต่ละหมู่บ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในงานด้านนี้และส่วนใหญ่คณะกรรมการฯ ดังกล่าวจะถูกบังคับชักจูงให้เข้ามาเป็นกรรมการกลางฯ จึงทำให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองเหล่านี้ขาดความรู้ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงทำให้ไม่สามารถได้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่มีประสิทธิภาพพอ ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้บัจจัยดังกล่าวข้างต้นไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

2. จากการศึกษาพบว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับปัจจัยแสดงลักษณะการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองทั้งสองแบบ คือ คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองโดยตำแหน่ง และโดยการเลือกตั้งจากราษฎรในหมู่บ้านแสดงลักษณะการมีส่วนร่วมโดยได้รับการยอมรับจากประชาชนในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองถึงร้อยละ 60.8 ซึ่งนับว่าสูงกว่าเหตุผลอื่น ๆ ในขณะที่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองถือว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองถึงร้อยละ 49.6 ซึ่งข้อสรุปนี้สอดคล้องกับปัจจัยเกี่ยวกับสถานะทางตำแหน่งของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่พบว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองโดยการเลือกตั้งมีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสูงกว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองโดยตำแหน่ง กล่าวคือคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองจะถือว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของพวกเขาคนนอกจากเป็นไปตามหน้าที่ความรับผิดชอบแล้ว ก็จะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนในหมู่บ้านอีกด้วย

3. เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในการพัฒนาชนบทจะพบว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองส่วนใหญ่ร้อยละ 83.1 ตอบว่า ตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทโดยการร่วมประชุมดำเนินการในกิจกรรมการพัฒนา รองลงไปคือ ระดับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและทำนุบำรุงโครงการให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดปี ร้อยละ 68.8 ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทที่มีผู้ตอบคำถามน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาลมีเพียงร้อยละ 20.5 ถ้าตอบดังกล่าวนี้ มีข้อน่าสังเกตว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของพวกเขาในแนวความคิดแบบเดิมคือ การร่วมประชุม ซึ่งในขณะที่ข้อเท็จจริงแล้วน่าจะเป็นว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทนอกจากจะเข้าร่วมประชุมแล้วก็ควรมีส่วนร่วมช่วยเหลือโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาล ทั้งนี้เนื่องจากในสภาวะปัจจุบันหน่วยงานของรัฐบาลหลายกระทรวง ทบวง กรม จะใช้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบทของหน่วยงานของตน กล่าวคือเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ให้กระทรวง ทบวง กรมหลัก เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และ

กระทรวงอุตสาหกรรม เข้าไปดำเนินการแนะนำแก้ไข ตลอดจนถึงการเสนอปัญหา ความต้องการ และโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้ อย่างไรก็ตามสาเหตุที่คำตอบออกมาในลักษณะดังกล่าวนี้น่าจะ เนื่องจากที่พื้นฐานความรู้ของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองส่วนใหญ่ต่ำ และขาดการพัฒนาความรู้และการฝึกอบรมเท่าที่ควร ประกอบกับระบบราชการส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ลงมือกระทำเสียเอง กล่าวคือเป็นผู้แนะนำ ชี้แนะ เหมือนบอกแนวทางในการดำเนินการให้กับคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ทำอย่างนั้นทำอย่างนี้โดยไม่เปิดโอกาสให้พวกคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้ใช้ความคิด สติปัญญา ความรู้ ความสามารถเท่าที่ควร เนื่องจากข้าราชการส่วนใหญ่มักจะคิดว่า ความคิดเห็นของพวกตนดีกว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

4. จากตารางที่ 3.31 การที่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทแตกต่างกัน โดยคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทต่ำกลับได้รับประโยชน์มากขึ้น เนื่องจากคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง เป็นราษฎรในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองนั้น ๆ แนวทางในการพัฒนาชนบทของแต่ละหมู่บ้านก็จะต้องเกิดจากความต้องการของราษฎรในหมู่บ้านนั้น ๆ ซึ่งกิจกรรมทางคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในหมู่บ้านนั้นด้วย ประกอบกับประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการพัฒนาชนบทในหมู่บ้านนั้น ๆ ก็เป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐานของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีได้รับความช่วยเหลือจากราษฎรในหมู่บ้าน เป็นต้น ความต้องการที่จะได้รับประโยชน์ของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ แต่ละคนมีมากน้อยไม่เท่ากัน และในปัจจุบันความจำเป็นที่จะต้องทำมาหาเลี้ยงชีพของตนและครอบครัวมีมากขึ้น จึงทำให้การเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ น้อยลง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทน้อยได้รับประโยชน์จากหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองมาก นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาชนบทถือว่าเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่ได้กำหนดและปฏิบัติจัดทำติดต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน ด้วยความมุ่งหมายที่จะทำให้คนในชนบทพ้นจากสภาวะความยากจนพ้นจากความเดือดร้อนและความล้มเหลว ในการดำเนินงานพัฒนาชนบทในระยะที่ผ่านมานอกจากรัฐบาลจะได้มอบหมายภาระดังกล่าวให้กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการแล้ว รัฐบาลยังได้เปิดโอกาสให้องค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชนบทของรัฐบาลอย่างกว้างขวางพอสมควร นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายที่จะพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรในระดับตำบลให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรที่มีขีดความสามารถจัดการปกครองตนเองได้ในระดับหนึ่ง รวมทั้งสามารถเอานโยบายของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไปสู่เป้าหมายและความสำเร็จอีกด้วย

การที่รัฐบาลได้กำหนดและมอบหมายให้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นนโยบายที่สำคัญที่โดยที่รัฐบาลได้คำนึงว่าหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) มีคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองเป็นองค์กรของประชาชนในการบริหารงานในหมู่บ้าน จึงย่อมจะต้องเป็นผู้ที่รู้ปัญหาความต้องการ รวมทั้งวิธีการจัดการปัญหาของหมู่บ้านของตนได้ดีกว่าคนอื่น ๆ โดยเฉพาะระบบราชการที่อยู่เบื้องบนและอยู่ห่างไกลกับปัญหา ดังนั้น การที่จะทำให้งานพัฒนาชนบทประสบความสำเร็จตามนโยบายและ เป้าหมายที่ตั้งไว้ รัฐบาลจะต้องหาทางส่งเสริมให้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) โดยเฉพาะคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมากขึ้น และสามารถกำหนดปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านของตนได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งจะต้องเรียนรู้วิธีการจัดการกับปัญหาและความต้องการนั้น ๆ อย่างฉลาดด้วย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะต้องประกอบด้วย

1. การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกัน

ตนเอง

จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ส่วนใหญ่ยังมีความรู้สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทำให้ขาดความรู้และประสบการณ์ในการคิดอย่างเป็นระบบ ขาดการเป็นผู้บริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีความคิดยาวไกลและพร้อมที่จะทำงานในลักษณะสร้างสรรค์ การตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ มักจะเป็นการคิดและตัดสินใจเฉพาะในปัญหาเฉพาะหน้าเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้จะสังเกตได้จากการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองในอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 83.1 ที่ตอบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของพวกตนเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมในการร่วมประชุม ในขณะที่คำตอบแสดงการมีส่วนร่วมในการให้การช่วยเหลือในโครงการพัฒนาชนบทของรัฐบาลมีเพียงร้อยละ 41.0 เท่านั้น แสดงว่าคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทที่แท้จริง เมื่อเป็นดังนี้จะต้องดำเนินการพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองให้มากขึ้น โดยการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้อย่างต่อเนื่อง โดยทางรัฐบาลหรือองค์กรเอกชนและรัฐบาลจะต้องจัดให้มีงบประมาณเพื่อการอบรมดังกล่าวเป็นประจำ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเองและโดยการสนับสนุนของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรเอกชนเข้าร่วมในการศึกษาอบรมแก่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองให้มากขึ้น เพื่อจะได้มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนและหน้าที่ในการพัฒนาชนบทอย่างกว้างขวาง และในการอบรมพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองควรดำเนินการฝึกหัดการจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของหมู่บ้าน การเขียนโครงการ การของบประมาณต่าง ๆ จากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ให้เกิดความคล่องตัวในการจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้านอันจะยังผลให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองมีความรู้ความเข้าใจ และมีความเต็มใจที่จะทำงานการพัฒนาให้กับหมู่บ้าน

2. การพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) ในสภาพปัจจุบันพิจารณาแล้ว เห็นว่ายังขาดองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก ได้แก่ ที่ตั้งหรือสำนักงาน ที่ทำการหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) และประการที่สอง คือ การไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำช่วยเหลืองานของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ในการขาดสำนักงานนั้นทำให้ไม่ทราบว่าหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) แท้จริงแล้วอยู่ที่ไหน นอกจากนี้เมื่อไม่มีที่ทำการทำให้ขาดระบบการจัดเก็บข้อมูล ข่าวสาร และเครื่องมือ เครื่องมือ ในการช่วยเหลือปฏิบัติงาน การตัดสินใจในการทำงานของคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองแต่ละครั้งจึงเป็นไปตามความเคยชินและประสบการณ์ ทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่องและขาดการทำงานอย่างเป็นระบบ ในด้านขาดเจ้าหน้าที่ประจำเพื่อช่วยเหลืองาน ก็เช่นกัน ทำให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองขาดความรู้ทางวิชาการ เทคโนโลยีและทักษะ เกี่ยวกับงานในหน้าที่ ดังนั้น การที่จะทำให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง เป็นองค์กรที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลก็ควรจัดให้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) มีที่ทำการแน่ชัดมีข้อมูล ข่าวสาร เครื่องมือ และมีเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ

3. การจัดให้มีนโยบายในการพัฒนาชนบทที่แน่ชัด

การดำเนินการพัฒนาชนบทของส่วนราชการต่าง ๆ ในปัจจุบันแม้จะได้อำนาจ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาชนบทไว้โดยกำหนดให้มีองค์กรอื่น ๆ และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง เสนอความต้องการจัดทำโครงการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาอำเภอพิจารณาดำเนินการ รวมทั้งมีหน้าที่ร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินการตามโครงการพัฒนาชนบทในเขตหมู่บ้านแล้ว ก็ตาม แต่ทางปฏิบัติแล้วหน่วยงานต่าง ๆ มักจะไม่ได้ประสานงานกับคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองเลย ไม่ว่าจะก่อนหรือขณะดำเนินการหรือหลังดำเนินการตามโครงการของหน่วยงานนั้น ๆ ทำให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองมิได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชนบทของส่วนราชการต่าง ๆ อย่างแท้จริง กล่าวคือ มิได้มีส่วนรับรู้ รับทราบในการดำเนินงานแต่อย่างใด ดังนั้น ความรู้สึกผูกพัน ความรัก ความหวงแหน และ

ความเป็นเจ้าของจึงมิได้เกิดขึ้นแก่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองงาน การพัฒนาชนบทของหน่วยงานต่าง ๆ จึงขาดการต่อเนื่องเพราะการไม่ได้รับความร่วมมือจาก ประชาชนหรือองค์กรประชานดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเป็นดังนี้รัฐบาลควรจะต้องมีนโยบายที่แน่ชัด ในเรื่องการพัฒนาชนบทโดยการกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่จะต้องดำเนินงานการพัฒนาในหมู่บ้าน ได้ประสานงานและร่วมมือกันโดยใกล้ชิด และโครงการที่จะดำเนินการนั้นจะต้องมีอยู่ในแผนพัฒนา หมู่บ้าน (หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง) แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัดเท่านั้น นอกจากนี้รัฐบาลจะต้องส่งเสริมและจัดให้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) เป็นหน่วย การดำเนินงานการพัฒนาชนบทให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มทักษะ ความรู้ ความสามารถแก่คณะกรรมการ กลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองให้มากขึ้นด้วย

4. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและการสร้างจิตสำนึกในเรื่องผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) เป็นหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นโดยผู้บริหาร งานหมู่บ้าน ได้แก่ คณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ ซึ่งจะเป็นแกนนำในการพัฒนาหมู่บ้าน ในการพัฒนา หมู่บ้านจะต้องมีงบประมาณในการดำเนินงาน ประกอบด้วยคณะกรรมการกลางหมู่บ้านฯ เป็นผู้ที่มีความรู้รอบรู้ ขาดประสบการณ์ในด้านนี้ จึงควรที่จะดำเนินการอบรมพัฒนาโดยแทรกแนะนำในเรื่อง การให้ความรู้ความเข้าใจในด้านความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ การปกครองตนเอง การยอมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ แทรกความรู้ทางด้านจริยธรรม ศิลธรรม คุณธรรม และสร้างคณะกรรมการกลางหมู่บ้านให้มีจิตสำนึกร่วมกันในผลประโยชน์ของหมู่บ้าน การดูแลรักษาสิ่งสาธารณูปโภค ความซื่อสัตย์ การมีระเบียบวินัย ไม่เห็นแก่ตัว มีการฟังตนเอง มีความสามัคคี ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ การพัฒนาหมู่บ้าน ประชาชนจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่

โดยสรุป การที่จะให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง เพื่อให้การพัฒนาชนบทบรรลุเป้าหมายในการกระจาย ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นในสังคม และประชาชนในชนบทพ้น จากสภาวะความยากจน ความเดือดร้อนและลำห้หลัง รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนา องค์กรหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพพ.) ทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าวข้างต้นและในการ

กระทำการดังกล่าวนี้ นั้น ควรที่รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องให้ความสนใจและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและมีแผนการที่ดี ด้วยการกำหนดให้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพย.) ไว้ส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ ทั้งเพื่อการอบรมส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจแก่คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองจัดทำทำการ และเจ้าหน้าที่มาดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง รวมทั้งให้มีงบประมาณสาธารณประโยชน์และสาธารณูปการในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น โดยให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเองไปทดลองดำเนินการกันเอง และนอกจากจะจัดสรรงบประมาณสนับสนุนดังกล่าวแล้วยังควรที่จะต้องเปิดโอกาสให้หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพย.) ได้จัดหารายได้จากทรัพยากรของตนเองในท้องถิ่นให้มากขึ้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพย.) ในอนาคตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทได้อย่างแท้จริง เพิ่มขึ้นในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย